

УМОВНИЙ СПОСІБ НА ЗАНЯТТЯХ З ДОМАШНЬОГО ЧИТАННЯ

У статті розглядається інтеграційний підхід до вдосконалення навички вживання умовного способу студентами-філологами шляхом впровадження спеціального комплексу вправ на заняттях з домашнього читання.

Ключові слова: інтеграційний підхід, домашнє читання, умовний спосіб, студенти-філологи.

Постановка проблеми. Інтеграція України у загальноєвропейський освітній простір вимагає оновлення, вдосконалення української освітньої системи в цілому та навчання іноземним мовам, зокрема. В умовах активної міжнародної співпраці у соціальній та педагогічній галузях головна мета навчання іноземних мов студентів-філологів полягає у формуванні стійкої іншомовної компетенції, тобто здатності й готовності спілкування на міжкультурному рівні засобами іноземної мови та вміння передавати набуті знання своїм майбутнім учням або студентам.

Якісний рівень викладання іноземних мов у ВНЗ характеризується тим, що студенти опановують особливості граматичного та лексичного висловлення думки, водночас залучаючись до іншої культури у найширшому її розумінні. Головна мета освіти і завдання держави щодо реалізації якісного результативного навчання визначаються Законом України “Про вищу освіту” [1].

Аналіз досліджень. Наукові, науково-методичні та психологічні дослідження щодо домашнього читання як аспекту викладання іноземної мови і граматичного аспекту мови та можливості якісної їх інтеграції висвітлені у багатьох працях провідних вітчизняних та зарубіжних вчених.

Наприклад, В.В. Євченко та С.І. Сидоренко наголошують на важливості такого аспекту викладання іноземної мови як домашнє читання, що сприяє духовному, міжкультурному розвитку студентів шляхом опрацювання літературного твору [4, с. 108-112].

Ідея функціонально-направленого навчання граматики англійської мови отримала своє висвітлення у науковій праці Leech G., Starvik T. [8, с.48].

Особливості формування та закріплення іншомовних граматичних навичок розглядає у своїй науковій праці І.О. Зимня [5, с. 37].

Л.В. Щерба описує можливість пов'язання вивчення та закріплення граматики з заняттями читанням іноземною мовою [7].

Проте, не зважаючи на значну кількість ґрунтовних наукових праць, присвячених навчанням граматичних явищ англійської мови та домашньому читанню як додатковій можливості закріплення граматичних знань та навичок, заняття з домашнього читання як засіб удосконалення навички вживання саме умовного способу розглянуті недостатньо.

Постановка завдань досліджень. Наше дослідження пов'язане з пошуком нових, додаткових шляхів більш ефективного засвоєння складних граматичних явищ англійської мови студентами-філологами факультету іноземних мов Харківського гуманітарно-педагогічного інституту (ХГПІ) в умовах суттєво скороченого, недостатнього обсягу годин практичного курсу іноземної мови. Кінцевою метою дослідження є вдосконалення навички правильного вживання умовного способу по годинного опрацювання спеціальних вправ. Значущість вказаної проблеми обумовлена необхідністю підготовки компетентного спеціаліста - висококваліфікованого вчителя іноземної мови.

Виклад матеріалу. Граматичні строї мов різняться між собою, тому при викладанні граматики англійської мови потрібно знати, вміти визначати та враховувати різні рівні

складності граматичних структур англійської мови та, відповідно, окремі підходи до їх викладання.

Тому виникає необхідність звернутись до класифікації граматичних явищ іноземної мови [3], зокрема англійської, за рівнем їх складності для засвоєння учнем або студентом:

1. Граматичні явища англійської мови, які мають аналоги в рідній мові: ступені порівняння прикметників, деякі видо-часові форми (Present Simple, Past Simple), активний та пасивний стан дієслів тощо. При цьому навичка вживання граматичних явищ переноситься.

2. Граматичні явища англійської мови, які мають часткові аналоги в рідній мові: умовний спосіб дієслова, число іменників, особи займенників, деякі видо-часові форми (Continuous, Perfect Tenses) тощо. При цьому навичка вживання граматичних явищ уточнюється.

3. Граматичні явища англійської мови, які не мають аналогів в українській мові: артикль, герундій, узгодження часів тощо. При цьому навичка вживання граматичних явищ формується знову.

Зрозуміло, що у всіх цих випадках спрацьовує явище інтерференції, як внутрішньої, так і зовнішньої, що істотно ускладнює процес навчання та засвоєння граматики: відбувається повне або часткове накладання знань певних особливостей граматичних явищ рідної мови на продуковані лексико-граматичні форми мови, що вивчаються [7].

Провівши зріз із найбільш складних тем практичної граматики “Perfect Tenses” (81%), “Reported Speech” (86%), “Passive Voice” (89%), “Subjunctive Mood” (72%), які вивчалися студентами-філологами у минулому семестрі, та визначивши рівень їх засвоєння у відсотковому співвідношенні до максимального середнього балу (середній бал “5” – 100%), ми отримали дані (рис. 1), які вказують на те, що викладач повинен прикласти більше зусиль саме до навчання цих чотирьох граматичних тем, а особливо – умовного способу англійської мови.

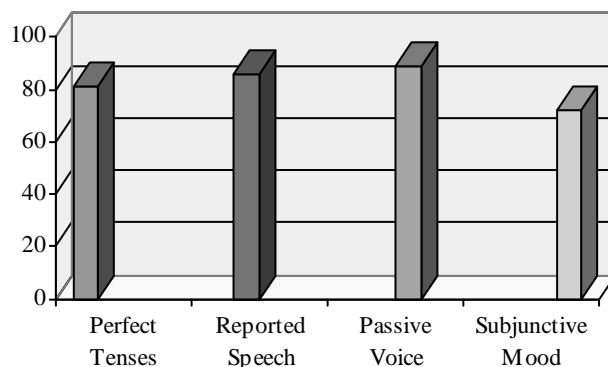

Рис.1. Відсоткове співвідношення засвоєння студентами-філологами граматичних тем Умовний спосіб англійської мови вивчається згідно його класифікації форм [2, с. 190-202]. Різні форми умовного способу засвоюються по-різному, про що свідчить досвід викладання іноземних мов викладачами ХГПІ та результати контрольного зрізу, зокрема.

Під час вивчення граматичної структури Subjunctive I найбільш важко засвоюваними для студентів є:

- правильний вибір синтаксичних форм. E.g.: He ordered that Mrs. Joe bring him some water;
- вживання форми заперечення. E.g.: The boss will recommend that we not lie to him;
- вживання пасивного стану. E.g.: It's important that we be saved.

Під час вивчення граматичних структур Suppositional Mood виникають подібні труднощі, адже Subjunctive I і Suppositional Mood є схожими. Тільки Suppositional Mood утворюється за допомогою допоміжного дієслова should, що надає дещо м'якішого відтінку змісту, який несе у собі те чи інше речення.

Під час формування і закріплення навички вживання граматичних структур Conditional Mood найбільш важко засвоюваними є:

- Non-Perfect Forms. E.g.: Joe would take me, if Mrs. Joe approved;
- Perfect Forms. E.g.: I dare say I should have felt a pain in my liver, too, if I had known where it was;
- вживання модальних дієслів could, might. E.g.: If you could have seen that you would have thought a lot of more of them;

При вивченні студентами Subjunctive II виникають складності, схожі на складності вживання Conditional Mood.

Саме на відпрацювання таких складних моментів були націлені завдання нашого експериментального навчання, кінцевою метою якого було підтвердження або спростування гіпотези щодо можливості вдосконалення навички вживання умовного способу студентами за допомогою спеціального комплексу вправ, які базуються на тексті книги для домашнього читання.

Керуючись головними завданнями (вдосконалення навички власне читання та навичок іншомовного говоріння) та функціями (освітня, навчальна, розвиваюча та виховна) домашнього читання як аспекту вивчення іноземної літературної мови [9, с. 37-38], не забуваючи про те, що під час занять із домашнього читання можуть бути використані різні види читання (перекладне, безперекладне; активне, пасивне; ознайомлювальне, вивчаюче чи вибіркоче тощо) [3] та беручи до уваги критерії відбору текстів для домашнього читання, ми обрали для проведення експериментального дослідження книгу, яка опрацьовується студентами-філологами ХГП, а саме роман Ч. Діккенса "Великі сподівання". Цей художній твір представлений неадаптованим текстом на мові оригіналу, насичений значною кількістю прикладів вживання умовного способу, за допомогою яких яскраво передається сюжет роману: прагнення, сподівання, розчарування героїв.

Текст цієї книги взято за основу для розробки комплексу вправ за темою "Умовний спосіб".

Для створення вищезазначеного комплексу вправ було розглянуто традиційні типи вправ: рецептивні (сприйняття й розуміння певної вербальної інформації), репродуктивні (відтворення повністю або із змінами сприйнятий навчальний граматичний матеріал), рецептивно-репродуктивні (сприйняття вербальної інформації з подальшим частковим її продукуванням), рецептивно-продуктивні (продукування іншомовних висловлювань з попереднім сприйняттям та розумінням тексту) та продуктивні (самостійне висловлювання студентами думок) [4, с. 65-66].

Цей комплекс з восьми блоків вправ впроваджувався протягом восьми занять з домашнього читання, де на виконання цих вправ, з огляду на необхідність реалізації головної цілі заняття з домашнього читання, витрачалося щоразу лише близько 20 хвилин.

Вправи даного комплексу становлять собою певну ієрархію, побудовані за принципом "від простого до складного": вправи Блоку 1 спрямовані на активізацію наявних у студентів знань про умовний спосіб у цілому. На основі вправ Блоку 2 студенти відпрацьовують навичку вживання окремо Subjunctive I. Блок 3 включає вправи на вдосконалення навички вживання Suppositional Mood. Блоки 4 і 5 відповідно складаються з вправ на вживання граматичних конструкцій з Conditional Mood та Subjunctive II. У блоках 6, 7 та 8 представлені комбіновані вправи різних типів, спрямовані на вдосконалення навички вживання умовного способу англійської мови в цілому.

Як приклад, розглянемо вправи Блоку 5, під час опрацювання яких студенти-філологи удосконалюють навичку вживання Subjunctive II.

Вправа 1 – рецептивна. Її метою є розпізнання форм Subjunctive II серед 5 речень, 1 речення з яких не містить Subjunctive II: *Find and analyze examples of Subjunctive II in the following sentences:* 1. My sister asked me if my friend could have done that. 2. Is Mr. Pumblechook had turned back we could have seen his face. 3. If only he could help us!

Друга частина цієї вправи – *Translate the above sentences into Ukrainian* – дає викладачеві змогу перевірити правильність розуміння цього явища студентами та їх вміння знайти еквівалентні засоби його передачі рідною мовою.

Вправа 2 є рецептивно-репродуктивною, складається з 5 речень: *Fill in the blanks in the following sentences with the correct mood form: 1. I wished Joe _____ (was, were, had been) rather more genteelly brought up, and then I should have been so too). 2. I reflected for some time, and then answered as if I _____ (discovered, had discovered, had been discovered) a new idea, "I mean pretty well". 3. She almost wished that he it _____ (didn't say, had not said, weren't saying) this in that calm, quite unruffled voice of his.*

Остання вправа цього блоку, Вправа 3, що складається з 5 речень, – рецептивно-продуктивна: *Translate the following sentences into English concentrating on the use of Subjunctive II: 1. Вона поклала кружку на каміння у дворі і кинула мені хліба, навіть не подивившись на мене, неначе я був собакою. 2. Шкода, що Ваші друзі не завітали сьогодні до нас. Я би пригостила їх смачненьким печивом. 3. "Якби тільки моя мама була зі мною зараз!" – голосно вигукнув Піп.*

В інших блоках представлені вправи на опрацювання студентами-філологами умовного способу в цілому, завданнями яких є:

Use the correct form of the verbs in brackets in the following sentences: 1. They wished their neighbour (not to be) so talkative. 2. If the blouse (to match) this skirt, I (to buy) it. 3. I fear lest the weather (to change) for the worse.

Imagine you are a main character Pip. Give situations using the corresponding mood: 1. What would you tell the criminal Abel Magwitch if you were Pip? 2. What would you say if Biddy said she loved you?

У процесі усного обговорення тексту роману, при необхідності, створюються різноманітні комунікативні ситуації, які змушують студентів використовувати умовний спосіб.

Ефективність цієї системи вправ було перевірено за допомогою контрольного зрізу, який показав такі результати (рис.2): відсоткове співвідношення середнього балу студентів-філологів експериментальної групи відносно максимального середнього балу становило 88%, що на 12% більше, ніж на початку експерименту.

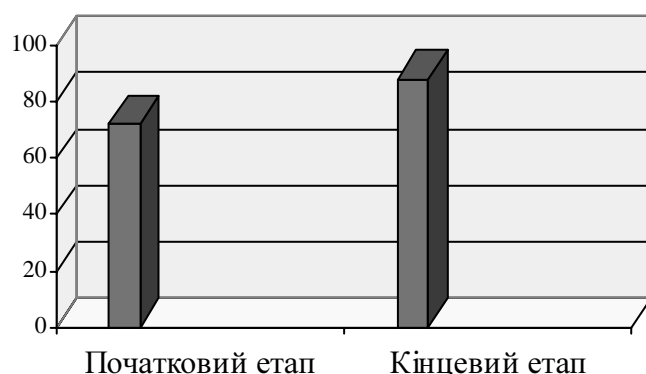

Рис.2. Відсоткове співвідношення засвоєння умовного способу на початковому та кінцевому етапах проведення експерименту

Це дозволяє говорити про те, що впровадження комплексу вправ, спрямованих на вдосконалення навички вживання умовного способу англійської мови під час занять з домашнього читання може бути ефективним.

Висновки. Слід зазначити, що в умовах браку часу, необхідного на закріплення навичок вживання студентами складних граматичних явищ, коли є значний ризик того, що навички вживання таких явищ і надалі можуть залишитись не автоматизованими, є необхідність і можливість створення спеціальних інтегрованих комплексів вправ на базі

автентичного навчального матеріалу, яким є художній твір, та їх використання на заняттях з домашнього читання.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” №2984-III, із змінами від 19 січня 2010 р. 2. Блох М.Я. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: “Высшая школа”, 1983. – С. 190 – 202. 3. Коллер Я.М., Устинова Е.М., Енашева Т.М. Практическая методика обучения иностранному языку. – Минск: Академия, 2000. – 264с. 4. Євченко В.В., Сидоренко С.І. Використання домашнього читання як засобу формування комунікативної компетенції студентів // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2004. – № 19. – С.108-112. 5. Зимняя И.А. Психология обучения неродному языку. – М., 1987. – С. 37. 6. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах /Кол. авт. під керівн. Ніколаєвої С.Ю. К.: Ленвіт, 1999 – С. 65-66. 7. Щерба Л.В. Языковая система и речевая деятельность. –Л.: Наука, 1974.– 248с. 8. Leech G., Starvik T.A Communicative Grammar of English. M., 1983. – С.48. 9. Taylor V. Teaching Communication. – L., 1982. – P. 37-38.

Надійшла до редколегії 23.03.2010

Брославская Л. Я., Машенко С.Г. Сослагательное наклонение на занятиях по домашнему чтению

В статье рассматривается интегрированный подход к усовершенствованию навыка употребления сослагательного наклонения студентами-филологами путем внедрения специального комплекса упражнений во время занятий по домашнему чтению.

Ключевые слова:интеграционный подход, домашнее чтение, сослагательное наклонение, студенты-филологи.

Broslavskaya L.Ya., Maschenko S.G. Subjunctive mood on employments on the domestic reading

The article describes the experimental integrated approach to teaching the Subjunctive Mood forms to students of English. The authors show that specialized complexes of exercises presented at their home reading lessons can be an additional means of reinforcing the students' grammar skills.

Key words:integrated approach, domestic reading, subjunctive mood, students-philologists.